

ADSIZ DÖKÜMAN (2)**AHMET ARIÇ**

Sisifos: Antik Yunan mitolojisi, insanın doğaya, tanrılara ve kendisine karşı verdiği mücadeleyi alegorik anlatılar aracılığıyla yansıtan derin bir düşünsel dünyaya sahiptir. Bu mitolojik anlatıların çoğu, sadece dini değil, aynı zamanda ahlaki ve varoluşsal mesajlar da içerir. Bu anlatılar içinde Sisifos'un hikâyesi hem klasik hem de modern düşüncenin en çok başvurduğu metaforlardan biri olarak öne çıkar (Graves, 2000: s. 310). Sisifos'un kimliği, farklı antik kaynaklarda değişiklik gösterse de genel kabul gören rivayete göre, o Korinthos'un kurucusu ve bilge bir kraldır. Kurnazlığı ve ileri görüşlülüğüyle tanınan Sisifos, tanrıların işlerine karışması ve sırlarını ifşa etmesi nedeniyle büyük bir cezaya çarptırılır. Bu ceza, onu mitolojik figürler arasında özel bir konuma yerleştirir (Hamilton, 2005: s. 183). Mitin merkezindeki cezalandırma, bir dağın eteğinden zirvesine doğru yuvarlanan bir taşın, tam zirveye ulaştığında yeniden aşağıya düşmesi ve Sisifos'un bu işi sonsuza kadar tekrarlamak zorunda kalmasıdır. Bu ceza, sadece fiziksel değil, aynı zamanda metafizik bir boyut da taşır. Zira Sisifos'un çabası sonuçsuz ve anlamsızdır (Vernant, 1995: s. 67).

Bu anlatı, Antikçağ Yunan toplumu için bir tür ibret öyküsüdür. Tanrılarla oyun oynamanın, onların otoritesine karşı gelmenin

sonuçları vardır. Sisifos'un kibri, yani "hybris"i, onun mitolojik açıdan düşüşünü hazırlar. Bu düşüş, aynı zamanda toplum için bir uyarıdır (Detienne, 2012: s. 111). Ancak Sisifos yalnızca cezalandırılan bir figür değildir. O aynı zamanda zekânın, isyanın ve düzeni sorgulamanın simgesi haline de gelir. Ölüm tanrısı Thanatos'u zincire vurması, yalnızca bir kurnazlık değil, aynı zamanda ölüm karşısında bir başkaldırıdır. Bu yönüyle Sisifos, Prometheus gibi mitolojik figürlerle birlikte düşünülmelidir (Graves, 2000: s. 314).

Sisifos'un hikâyesi, zamanla farklı yorumlara konu olmuş, Antik Çağ'dan modern çağlara uzanan çok katmanlı bir anlatıya dönüşmüştür. Özellikle 20. yüzyılda Albert Camus'nün *Sisifos Söylemi* adlı eseriyle birlikte bu mit, felsefi bir alegori olarak yeniden hayat bulmuştur (Camus, 1996: s. 98). Camus'ya göre, Sisifos'un hikâyesi absürdün özüdür. İnsan, evrende anlam ararken, evren bu arayışa sessiz kalır. Bu sessizlik bir çelişki yaratır ve bu çelişki, absürdü doğurur. Sisifos'un taş yuvarlama eylemi de insanın günlük yaşamı gibi görünürde boş ve sonuçsuzdur (Camus, 1996: s. 102).

Yine Camus'ya göre, insan bu absürt durumu kabullendiği ve buna rağmen yaşamaya devam ettiği anda özgürleşir. Sisifos'un taşı yukarıya doğru iterken farkında olması, bilinci, onun yazgısını anlamlı kılar. Böylece trajedi, direnişe dönüşür. Sisifos bir kahramana evrilir (Camus, 1996: s. 112). Modern çağda Sisifos'un figürü yalnızca felsefede değil, psikolojide ve sosyolojide de kullanılmıştır. Carl Jung gibi düşünürler, bu miti insanın içsel çatışmalarının sembolü olarak ele almıştır. Jung'a göre Sisifos, bilinçaltının karanlık tarafıyla mücadelenin bir temsilidir (Eliade, 2001: s. 81). Sosyolojik bağlamda ise Sisifos miti, modern kapitalist toplumda emeğin yabancılaşmasını yansıtır. İşçi, yaptığı

işin ürününe yabancılaşır; yaptığı tekrar eden işin sonunda bir sonuç göremez.

Bu durum, Sisifos'un sonsuz çabası ile örtüşmektedir (Detienne, 2012: s. 127). Tarihsel olarak Sisifos miti, Antik Çağ'dan Orta Çağ'a, Aydınlanmadan günümüze dek birçok düşünür ve sanatçı tarafından yeniden ele alınmıştır. Dante'nin *İlahi Komedyası*nda yeraltı dünyasındaki cehennem tasvirinde Sisifos'un durumuna benzer figürlere yer verilmiştir (Hamilton, 2005: s. 189).

Sanat tarihinde ise Sisifos teması sıkça işlenmiştir. Fransız heykeltıraş Auguste Rodin'in Sisifos heykeli, insan bedeninin acı içindeki gerilimini yansıtarak, fiziksel çaba ile ruhsal yorgunluk arasındaki bağı vurgular (Kerényi, 2017: s. 211). Modern tiyatrodan Samuel Beckett'in *Godot'yu Beklerken* adlı eseri, Sisifosçu bir yapı sergiler. Oyundaki karakterlerin sürekli beklemesi, bir türlü sonuçlanmayan eylemleri, mitolojik Sisifos'un sonsuz döngüsünü anımsatır (Camus, 1996: s. 108). Mitin modern yorumlarında öne çıkan bir başka tema da kader ile özgürlük arasındaki ilişkidir. Sisifos'un yazgısı tanrılar tarafından belirlenmiştir, fakat bu yazgıya verdiği tepki tamamen kendisine aittir. Bu da bireyin kader karşısındaki ahlaki sorumluluğunu gündeme getirir (Vernant, 1995: s. 71).

Sisifos'un eylemi, görünüşte boşuna olsa da bir anlam inşasıdır. Bu durum, postmodern düşüncede bireyin anlam yaratma

çabasına benzetilir. Her şeyin göreceli olduğu bir çağda, birey kendi anlamını üretmek zorundadır. Sisifos da kendi anlamını, taşı iterken yaratır (Detienne, 2012: s. 132). Yunan mitolojisinde bu tür sonsuz cezalar, yalnızca cezalandırma değil, aynı zamanda düzeni sürdürme işlevi de görür. Tanrılar, insanlara hem korku hem de ölçü kazandırmak ister. Bu açıdan Sisifos, insanın doğayla uyumsuzlaştığında başına gelenin sembolüdür (Hamilton, 2005: s. 194). Sisifos'un taşı, sadece fiziksel bir yük değil, aynı zamanda insanın zihinsel ve ruhsal yüklerinin de temsilidir. Modern birey, her gün yeni sorunlar ve yeni kayalarla karşılaşır. Her sabah yeniden başlamak, Sisifos'un taşı kadar tanıdıkır (Camus, 1996: s. 111).

Bu mit aynı zamanda umut kavramıyla da ilişkilidir. Her ne kadar Sisifos'un çabası sonuçsuz gibi görünse de onun yeniden başlaması bir tür umut göstergesidir. İnsanlık tarihi boyunca ilerleme, tam da bu tür kararlı tekrarlarla mümkün olmuştur (Eliade, 2001: s. 88). Sonuç olarak Sisifos, yalnızca bir mitolojik figür değil; çağlar boyunca değişen ama her daim merkezde kalan bir insanlık alegorisidir. Antik Çağ'da tanrısal düzene karşı gelen bir figürken, modern çağda insanın absürde karşı direnişinin sembolü haline gelmiştir. Onun hikâyesi, zamanlar üstü bir varoluş anlatısıdır (Camus, 1996: s. 111).

Kaynakça:

- * Detienne, Marcel. *Mit ve Hafıza*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2012.
- * Eliade, Mircea. *Mitle Gerçek Arasında*. Çev. Mehmet Aydın. İstanbul: Kalcı Yayınları, 2001.
- * Graves, Robert. *Yunan Mitleri*. Çev. Ümit Tosun. İstanbul: Say Yayınları, 2000.
- * Hamilton, Edith. *Mitologya: Tanrılar ve İnsanlar*. Çev. Ülkü Tamer. İstanbul: İlyayayınılık, 2005.
- * Kerényi, Karl. *Yunan Mitolojisi*. Çev. Gül Çağalı Güven. İstanbul: Alfa Yayınları, 2017.
- * Vernant, Jean-Pierre. *Yunan Mitlerinde İnsan, Tanrı ve Toplum*. Çev. Aysel Bora. İstanbul: Metis Yayınları, 1995.
- * Camus, Albert. *Sisifos Söyleni*. Çev. Asım Bezirci. İstanbul: Can Yayınları, 1996.